

Fevzi AKSOY

Arıcılık Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Ordu

Adaçayı (*Salvia glutinosa*)

Bitki çok yıllık olup boyu 30–60 cm arasında değişir. Yaprakları sık tüylüdür. Çiçekleri açık sarı renktedir. Adaçayının çiçeklenme dönemi Temmuz başından Ekim sonuna kadar devam eder. Ülkemizde Kırklareli, Kocaeli, Zonguldak, Sinop, Ordu, Trabzon, Erzurum, Kars ve Hatay'da doğal olarak yetişir. Adaçayı balının rengi açık sarıdır. Tadı ve kokusu çok güzeldir. Balının karakteristik aroması ile diğer ballardan kolaylıkla ayrılır. Adaçayı balının kristalleşmesi oldukça yavaştır. Bir dönüm Adaçayı ekili alandan 6,5 kg bal alınabilir.

Kekik (Thymus)

Ülkemizde yaygın olarak yetişen bir bitkidir. Bu bitkinin beş farklı türü ballı bitki olarak bilinmektedir. Yol kenarlarında, tepelerde ve dağlarda yetişen kekik hoş kokuludur ve çok yıllıktır. Kekik bileşiminde "timol" içeren uçucu bir yağ vardır. Çiçeklenme dönemi Mayıs başından Ağustos sonuna kadar devam eder. Bu tür ülkemizde Ankara, Amasya, Çankırı, Kastamonu, Bolu, Trabzon ve Kütahya'da doğal olarak yetişir. Kekik balı açık altın sarısı renktedir. Tadı ve aroması çok güzeldir. Kekik balı enzim içeriği bakımından çok zengindir.

Beyaz Ballıbaba (*Lamium album*)

Beyaz ballıbaba da ballı bitkiler listesinde yer almaktadır. Ancak nektar bezlerinin, çiçeğin dip kısmında olması nedeniyle arılar bu çiçeğin nektarından yararlanamazlar. Bu bitki, güzel kokulu beyaz çiçeklere sahiptir. Beyaz ballıbabadan arılar sadece polen toplarlar. Bitkinin çiçeklenme süresi Mayıs başından Ağustos sonuna kadar devam eder. Giresun, Gümüşhane, Bayburt, Kars, Kayseri, Erzurum, Bitlis, Ağrı, Mersin ve Hakkâri'de doğal olarak yetişir.

Önceki sayılarımızda arıcılık için değerli nektar kaynağı olan ve iyi kalite bal yapan bitkileri; ağaçlar ve çalılar, kültür bitkileri, doğada kendiliğinden yetişen bitkiler olmak üzere üç gruba ayırdığımızı belirtmiş, kültür bitkileri ile ağaçlar ve çalılar grubunda bulunan bitkilerin özelliklerine değinmiştik.

Bu sayımızda da doğada kendiliğinden yetişen bazı bitkilerin çiçeklenme veya salgı zamanı, yayılış alanı ve bal özelliklerine yer verilecektir.

Adaçayı

Kekik

Beyaz Ballıbaba

Engerek Otu (*Echium vulgare*)

Bu bitkiye ait 27 tür vardır. Ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Engerek otunun boyu 30 ile 50 cm arasında olup çok yıllık bir bitkidir. Özellikle yol kenarlarında yaygın olarak görülür ve yaprakları tüylüdür. Çiçekleri leylak mavisidir ve güzelliği ile arıların dikkatini çekmektedir. Engerek otu Mayıs ayından Ekim ayına kadar çiçekli kalabilir. Ülkemizde Kırklareli, İstanbul, Bursa, Bolu, Kastamonu, Sinop, Samsun, Giresun, Erzurum, Çorum ve Ankara'da yaygın olarak bulunur. Engerek otu önemli bir nektar kaynağıdır. Bu bitkiden üretilen bal kaliteli olup geç kristalize olur. Balın rengi açık sarıdır ve çok güzel aromaya sahiptir. Bir hektar engerek otu ekili alandan 300-400 kg bal alınması mümkündür.

Peygamber Çiçeği (*Centaurea cyanus*)

Bu bitkinin değişik türleri ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Peygamber çiçeği çok yıllık bir bitkidir. Çiçekleri mor renklidir ve çok güzeldir. Son yıllarda bu bitki toplanıp vazo çiçeği olarak pazarlanmaktadır. Arıcılık için büyük değer taşıyan peygamber çiçeğinin tahribatı bu şekilde başlatılmış bulunmaktadır. Bu durumun yetkili kurumlar tarafından engellenmesi gerekmektedir. Peygamber çiçeği Türkiye'de çok yaygındır. Çiçeklenme dönemi Mayısta başlayıp Ağustos sonuna kadar sürer. Balı açık yeşil-sarı renktedir. Tadı kendine özgü olup hafif acıdır. Kristalleşmesi geç olmaktadır. İç Anadolu Bölgesi için oldukça önemli bir nektar kaynağıdır.

Geven (*Astragalus L.*)

Türkiye'de çok sayıda geven türü doğal olarak yetişmektedir. Elazığ, Çanakkale, Giresun, Ankara, Konya'da yetişir. Ancak bu bitkinin sadece birkaç türü ballı bitki olarak bilinmektedir. Nektarlı olan gevenlerin çiçekleri, nektarsız olanlara göre daha gösterişlidir. Çok yıllık bir bitkidir. Bu bitkinin bal kalitesi türüne göre farklılık göstermektedir. Geven balı su rengindedir. Bazı türleri, bal arıları için zehirli etki göstermektedir.

Karahindiba (*Taraxacum officinale*)

Halk arasında aslandığı, köpek marulu olarak da bilinir. Nektarın ve polenin fazla olmadığı ilkbahar döneminde, Taraxacum'ların çiçek açması bitkiyi arıcılıkta önemli kılar. Arı bu bitkiden hem nektar, hem de polen toplar. Taraxacum balı, koyu renkte olup çok kıvamlıdır. Bal kovandan alındıktan kısa bir süre sonra kristalleşir. Sert bir kokusu ve keskin bir tadı vardır. Bir hektar ekili alandan 51-100 kg arasında bal alınabilir.

Nane (*Mentha*)

Bu bitkinin birleşiminde uçucu yağ olan "mentol" vardır. Nane'nin çiçeklenme dönemi Haziran başından Ağustos sonuna kadar sürer. Nane balı koyu kahve renklidir. Güznel bir tadı ve nane kokusunu andıran bir aroması vardır. Bu bitki balı diğer ballardan aromasının farklı oluşu ile hemen ayırt edilir.

Engerek Otu

Peygamber Çiçeği

Geven

Karahindiba

Nane

Sığır Dili (*Borago officinalis*)

Bir çok Avrupa memleketinde bu familyanın bir çok türü süs bitkisi olarak kültüre alınmıştır. Sığır dili çok yıllık bir bitkidir. Boyu 20-150 cm arasında olabilir. Çiçekleri koyu mavi renkte olup çok güzeldir. Çiçeklenme dönemi Nisandan Ağustos'a kadar sürer. Tarla ve bozkırlarda bu bitkiye sıkça rastlanır. Türkiye'de Tekirdağ, İstanbul, Bursa, Ankara, Samsun, Artvin, Kars, Çanakkale, Yozgat, Elazığ, Bitlis, Ağrı, Muğla, Antalya, Konya, Adana, Kahramanmaraş, Van ve Mardin illerinde doğal olarak bulunur. Sığır dili balı, açık sarı renkte, kristalleşmesi yavaş, hoş kokulu ve lezzetlidir

Uyuz Otu (*Scabioza argentea*)

Bu bitkinin yaklaşık 80 türü ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Çok yıllık bir bitki olup boyu 30-45 cm arasındadır. Çiçekleri açık eflatun renkte ve çok güzeldir. Trabzon, Kars, Ardahan ve Gümüşhane'de doğal olarak yetişir. Çiçeklenme dönemi Temmuz-Ağustos ayları arasındadır. Bir dönüm uyuz otu ekili alandan 20-50 kg bal alınabilir. Balı açık sarı renkli ve kristalleşmesi çabuktur.

Karabaş Otu (*Lavandula stoechas*)

Bu bitkinin yaklaşık 120 türü ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Çok yıllık bir bitkidir. Karabaş otunun boyu 30-100 cm. arasında değişir. Bu bitkiye rutubetli yol kıyılarında, kayın ve ladin ormanlarında rastlanır. Gül kırmızısı renkte ve çok güzel çiçekleri vardır. Çiçeklenme dönemi Haziranda başlar ve Ekime kadar sürer. Ülkemizde Kırklareli, İstanbul, Bolu, Kastamonu, Amasya, Giresun, Rize ve Erzurum illerinde doğal olarak yetişir. Bu bitki, çiçeklenme süresinin uzun olması nedeniyle önemli balı bitkiler listesinde yer almaktadır. Karabaş otunun balı oldukça açık sarı renkli olup kısmen geç kristalleşir. Kristalleştiği zaman ince granüller oluşturur. Balın nane kokusuna benzer bir kokusu vardır. Bir dönüm karabaş otu ekili alandan 10-20 kg arasında bal alınabilir.

Erik Otu (*Prunella vulgaris*)

Bu bitkinin 5 türü ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Erik otu çok yıllık bir bitkidir. Boyu 40 cm kadar olabilir. Çiçekleri açık eflatun renktedir. Çiçeklenme dönemi Mayıs'tan Ekime kadar sürer. Çanakkale, İstanbul, Bursa, Çankırı, Sinop, Amasya, Giresun, Rize, Çorum, Balıkesir, Eskişehir, Ankara, Kayseri, Malatya, Tunceli, Muş, Bitlis, Aydın, Denizli, Antalya, Konya, Mersin, Adana, Mardin, Hakkari ve Ordu'da doğal olarak yetişir.

Erik otunun çiçeklenme süresinin uzun olması ve ülkemizde çok yaygın olarak bulunması nedeniyle bu bitki önemli balı bitkiler listesinde yer almaktadır. Erik otu balı açık sarı renktedir ve oldukça güzel bir tada sahiptir. Bir dönüm erik otundan 20-50 kg arasında bal alınabilir.

Sığır Dili

Uyuz Otu

Karabaş Otu

Erik Otu

Kaynaklar

AÇIKGÖZ, E.2001.Yem Bitkileri,Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi ,Bursa
ELÇİ,Ş.1960.Baklagillerden Yem Bitkileri,Tarım Bakanlığı Mesleki Kitaplar Serisi,D_9
GENCER,O.Genel Tarla Bitkileri,Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No:42 Adana
TKV (Türkiye Kalkınma Vakfı) Teknik Anıtlık Dergisi Sayı : 9 Ocak 1987
TKV (Türkiye Kalkınma Vakfı) Teknik Anıtlık Dergisi Sayı : 10 Mart 1987
TKV (Türkiye Kalkınma Vakfı) Teknik Anıtlık Dergisi Sayı : 11 Mayıs 1987
TKV (Türkiye Kalkınma Vakfı) Teknik Anıtlık Dergisi Sayı : 49 Eylül 1995
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı YAYÇEP Tarla Bitkileri 1
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı YAYÇEP Tarla Bitkileri 2
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı YAYÇEP Çayır Mer'a